

POLOZAPOMENUTÉ POSTAVY EKONOMICKÉHO MYŠLENÍ – J. K. GALBRAITH

Pavel Sirůček*

Abstract

Half-Forgotten Personalities of Economic Thought – J. K. Galbraith

J. K. Galbraith was a Canadian-American journalist, diplomat, activist, and economist who popularised economics and classified the institutional tradition of economic thought known as neo-institutionalism. Galbraith was famous for his critiques of standard economic schemes and was also a bestselling author. In his time, he was regarded as one of the most famous American public intellectuals.

Keywords: J. K. Galbraith, (neo)institutional economics, industrial society, capitalist system

JEL Classification: B52, H10, N12, P10

V košaté historii ekonomického, resp. širěji sociálně-ekonomického myšlení se objevuje nemálo osobností, jejichž dílo nebylo – dobově, nebo i dodnes – plně doceněno či adekvátněji rozpracováno. Zcela zapomenuti by neměli zůstat ani různorodí ekonomičtí disidenti, resp. autoři, jejichž originalita se vymyká standardním mantinelům. „Polozapomenuté“ připomíná dlouhodobý seriál AOP. Tento díl cílí na autora celosvětově známých knih, který ovšem někdy nebývá považován za plnohodnotného „vědeckého“ ekonoma – na renegáta J. K. Galbraitha.

John Kenneth Galbraith (1908–2006)

Kanadsko-americký publicista, spisovatel, státní úředník, politický aktivista, kritik, ekonom či popularizátor ekonomie, řazený k institucionální tradici, resp. k neoinstitucionalismu. Proslul kritikou standardních ekonomických schémat a zejména jako autor bestsellerů o industriální společnosti. Ve své době náležel k nejznámějším americkým „veřejným intelektuálům“.

Život a kariéra J. K. Galbraitha

Narodil se 15. 10. 1908 v Iona Station v kanadském Ontariu. Umírá 29. 4. 2006 v Cambridge v Massachusetts. Jeho otec byl farmář, učitel a komunální politik. Vyrůstá mezi skotsko-kanadskými farmáři. Od roku 1926 studuje zemědělské vědy se specializací na chov zvířat na Ontario Agricultural College v kanadském Guelphu, kde se roku 1931 stává bakalářem. Galbraith později [1981] litoval, že jeho akademická studia nebyla

* Vysoká škola ekonomická v Praze, Fakulta podnikohospodářská (pavel.sirucek@vse.cz).

příliš významná a že vzdělání bylo přerušováno prací na farmě. Na stipendium odchází do USA do Berkeley. Na University of California získává titul M. S. (1933) a doktorát (Ph. D.) v ekonomii zemědělství za práci *California County Expenditures* (1934). Roku 1935 přijímá lektorské místo na Harvard University, kde začíná s politickými aktivitami i budováním sítě kontaktů. Zde prožívá téměř celý akademický život, který je ovšem přerušován aktivitami politickými, novinářskými aj. Vystřídal řadu výzkumných i pedagogických míst v akademických i vládních institucích v USA i zahraničí. Byl ekonomickým a vědeckým poradcem. Na Harvardu s přestávkami vyučuje v letech 1934–1939. Rok 1937 tráví na Cambridge University a následně cestuje po Evropě; v období 1939–1940 působí na Princeton University. Na Harvardu byl roku 1949 jmenován profesorem ekonomie, od roku 1975 pak profesorem emeritním.

Státní službu započíná v éře New Dealu, působí v United States Department of Agriculture. V letech 1941–1943 je zaměstnancem US Office of Price Administration, kde pracuje ve vedení sekce cen. Později se problematice přidělového hospodářství a cenové kontroly věnuje knižně [1952b]. Válečnou kontrolu cen, nutnou i pro mobilizaci zdrojů, obhajuje a nazírá ve smyslu rozšíření určování cen velkými firmami v době míru. Svě působení v US Office of Price Administration, které mělo přispět k udržení cenové stability, Galbraith hodnotí jako jeden z velkých osobních úspěchů. Nicméně státní kontrola cen byla již v době války diskutována i různě hodnocena, a Galbraith (coby její stoupenec) na svůj post v roce 1943 rezignuje. Ke konci války se podílí na práci US Strategic Bombing Survey organizované Office of Strategic Services a přispívá ke změnám v koncepci amerického strategického bombardování.

V letech 1943–1948 píše pro časopis *Fortune* a nejenom na této platformě se snaží vzdělávat národ ohledně fungování hospodářství a vykládat keynesovské myšlenky. V tomto období začíná formulovat názory týkající se dominance velkých korporací v USA a jejich vlivu na ekonomiku i společnost. V roce 1946 přijímá vedoucí pozici v Office of Economic Security Policy, kde je formálně zodpovědný za hospodářské záležitosti Německa, Japonska, Rakouska a Jižní Koreje. Po problémech a sporech z funkce brzy odchází a frustrace líčí v satirickém díle *Triumph*.¹ V letech 1961–1963 zastává post amerického velvyslance v Indii [Galbraith, 1969]. Stává se též důvěrníkem premiéra D. Néhrúa a informuje indickou vládu o hospodářských otázkách. Věnuje se boji proti chudobě; počátkem 70. let se zabývá i ekonomikou Číny atd.

Galbraith působil v administrativě F. D. Roosevelta, H. S. Trumana, J. F. Kennedyho a L. B. Johnsona. Pracoval v prezidentských a senátorských kampaních, psal projevy, byl poradcem prezidentů atd. Koncem 60. let jeho politický vliv slábne, ale dočkává se řady uznání profesních. Stává se držitelem vysokých amerických i kanadských, francouzských, indických aj. vyznamenání. V roce 1972 byl prezidentem American Economic Association; v roce 2000 získává Leontief Prize for Advancing the Frontiers of Economic Thought; náleží k laureátům Veblen-Commons Awards (1976); obdržel desítky čestných doktorátů po celém světě.

1 *The Triumph: A Novel of Modern Diplomacy* [Houghton Mifflin, 1968]. Je též autorem např. práce *The Scotch* [Houghton Mifflin, 1964] o skotské komunitě v Ontariu, spoluautorem knihy o historii indického malířství *Indian Painting: The Scene, Themes and Legends* [Houghton Mifflin, 1968 – spoluautor M. S. Randhawa] či autorem satirického románu *A Tenured Professor* [Houghton Mifflin, 1990].

Činorodý a kritický neoinstitucionalista

J. K. Galbraith – „nejvyšší ekonom všech dob“ (měřil 6 stop 8 palců, tj. 203 cm) – náležel ke známým a vlivným angažovaným osobnostem. Podílel se na koncipování hospodářské politiky USA zejména v poválečných dekádách. Vedle profesorského místa na Harvardu či postu velvyslance, byl přítelem Kennedyů, poradcem prezidentů Kennedyho a Johnsona, psal projevy nebo se zapojil do protiválečného hnutí², resp. do činnosti Americans Democratic Action. Působil jako novinář v časopise *Fortune*, přispíval do *New York Times* či *Playboye* a pracoval též jako televizní komentátor. Divácky úspěšný byl jeho patnáctidílný seriál *The Age of Uncertainty*, natočený roku 1977, ve kterém provází hospodářským vývojem 20. století.

Galbraith byl plodným autorem, jeho bibliografie čítá přes čtyři desítky knih včetně románů i stovky článků. Ve druhé polovině 20. století náležely jeho práce o ekonomických tématech mezi celosvětové bestsellery. Byl i citovaným glosátorem či známým kritikem. Celoživotně vystupoval z pozic umírněně levicověji orientovaného, resp. sociálního, amerického moderního liberalismu 20. století. K jeho nejslavnějším dílům náleží především trilogie *Americký kapitalismus* [1952], *Společnost hojnosti* [1958] a *Nový industriální stát* [1967].

Hlavním tématem, a to nejenom zmíněných tří knih, je komplexní náhled na industriální společnost, především americkou. Tato se zdaleka nemá podobat učebnicovým standardním ekonomickým modelům s dokonale konkurenčními trhy či suverénními spotřebiteli. Kapitalismus prochází historickým vývojem a moderní systém trpí množstvím negativních jevů a plodí též nadměrné mrhání a plýtvání. Za rozhodující faktor hospodářského vývoje přitom Galbraith považuje technologický pokrok. Technologický rozvoj vedoucí k blahobytu je povzbuzován ekonomickou mocí velkých korporací usilujících o dominanci. Vláda by tudíž měla toto vyvažovat podporou odborů či menších firem, dále pak poskytováním adekvátního množství veřejných služeb, ochranou životního prostředí, zajišťováním zaměstnanosti i slušných příjmů pracujícím, cenovou regulací i omezením závodů ve zbrojení.

Především (neo)liberálními ekonomy byl Galbraith kritizován a zůstával vždy „*renégát*“. Někdy není dokonce považován ani za opravdového ekonoma. Kritizován bývá jeho osobitý styl projevu, často operující s blíže nedoloženými tezemi. Jeho díla bývají odmítána jako málo vědecká a příliš populární či ekonomii jen popularizující. Díky srozumitelnosti zaznamenával jeho sociálně-ekonomický přístup větší odezvu spíše mezi neekonomy a laiky. Odmítána bývá i jeho celoživotní kritika učebnicových dogmat standardní ekonomie, „*vědátorských*“ technických analýz odtržených od reality, resp. „*konvenčních moudr*“ nepřipouštějících originální myšlenky a nereagujících na aktuální problémy. Standardní ekonomické myšlení podle něj ignoruje zkoumání mocenských vztahů, které přitom stojí u kořenů nejpálčivějších problémů (včetně válek, nerovností či devastace přírody). Terčem útoků se v neposlední řadě stávala Galbraithova silná víra ve státní regulaci či plánování.

Galbraithovo dílo je především kritické a obecněji akceptovatelnou alternativou ke standardní (stále dominantně neoklasické) ekonomii nenabízí. I když i „*mainstream*“

2 V souvislosti s vietnamskou válkou byl mluvčím protiválečného hnutí. Publikuje též knihu *How to Get Out of Vietnam* [Signet Books, 1967].

na některé postřehy o moderním kapitalismu (o velkých firmách a jejich tendencích získávat hospodářskou moc, o úloze reklamy či suverenity spotřebitele) částečně reagoval. Pozitivně hodnoceno bývá též zdůrazňování ekonomické moci a mocenských vztahů pro pochopení fungování hospodářství, jakožto i vládních politik coby prostředku kontroly moci a posilování veřejného zájmu.

Od 30. let je Galbraith ovlivněn idejemi J. M. Keynesa. Už za války se podílel na popularizaci keynesovství a po válce nadšeně tyto recepty v USA propaguje. Později se přiklání spíše k postkeynesovským přístupům, přičemž je ovlivněn i interpretací Keynesa v díle J. V. Robinsonové či odkazem M. Kaleckého.³ Nezřídka bývá Galbraith označován přímo za postkeynesovce. V roce 1978 pomáhá založit *Journal of Post Keynesian Economics*.

Galbraith se za institucionalistu (či neoinstitutionalistu) sám nepovažoval, leč k institucionální tradici sociálně-ekonomického myšlení bývá přiřazován nejčastěji. V mnohém navazuje na T. B. Veblena,⁴ a to především v důrazu na instituce i ostré kritiky dobového kapitalismu a neoklasické ekonomie. Bývá považován za nejvýznamnějšího a nejznámějšího institucionalistu po II. světové válce přinášejícím svěbytnou syntézu institucionalismu a teorie Keynesa. Galbraith zůstává klíčovým autorem neoinstitutionalismu, resp. industriálně-technokratické větve heterogenní institucionální tradice. Současně náleží k nejznámějším teoretikům transformace kapitalismu, kam spadají i koncepce konvergence či industriální aj. společnosti.⁵ Se stárnutím a skolem samotného Galbraitha vliv neoinstitutionalismu postupně slábne a zůstává otevřenou otázkou, zda vůbec šlo o samostatný směr sociálně-ekonomického myšlení.

Neoinstitutionalisté přitom usilují o koncipování nové ekonomické teorie (pomocí syntézy různých konceptů), o hledání nového paradigmatu a odmítají to staré – neoklasické, založené na tržní rovnováze. Metodologicky staví na holismu zdůrazňujícím sepětí subsystémů ekonomických, politických a sociokulturních. Uplatňují interdisciplinární přístup, včetně využití poznatků sociologie, psychologie či politologie. Usilují i o koncipování „*public microeconomics*“, nebo o aplikaci svých teorií na problémy rozvoje třetího světa.⁶

K neoinstitutionalismu bývá řazen též R. L. Heilbroner⁷ nebo po stránce metodologické teoretik růstu a cyklů W. W. Rostow. Objevují se zde také jména jako A. G. Gruchy

3 Představeného seriálem in *AOP*, 2016, č. 6.

4 Galbraith prohlubuje institucionální kritiku kapitalismu 20. století, včetně kritické analýzy jeho klíčových institucí, i neoklasické ekonomie s jejími „*konvenčními moudry*“. Podle Galbraitha se ve skutečnosti jedná o ideologii orientovanou na apologetiku privilegií „*velkého byznysu*“.

5 Tyto heterogenní koncepce byly kritizovány ze strany oficiálního marxismu-leninismu bývalého sovětského bloku – k této kritice srov. např. *Dějiny ekonomických teorií* [Sitárová, Z., Kliment, A. a kol., Svoboda 1981].

6 Rozvojovému světu se věnuje též – např. v knize *Povaha masové chudoby* [1979b].

7 Američan Robert Louis Heilbroner (1919–2005) zkoumá instituce, ekonomické systémy aj. V řadě aspektů dospívá k obdobným závěrům jako Galbraith. Věnuje se dějinám ekonomických teorií, metodologii ekonomie či futurologickým úvahám. K jeho bibliografii náleží např. knihy *The Worldly Philosophers: The Lives, Times and Ideas of the Great Economic Thinkers* [Simon and Schuster, 1953], *The Limits of American Capitalism* [Harper & Row, 1966], *Between Capitalism and Socialism: Essays in Political Economics* [Random House, 1970], *Beyond Boom and Crash* [W. W. Norton, 1978], *21st Century Capitalism* [W. W. Norton, 1993] aj.

či K. E. Boulding aj.⁸ Z díla J. K. Galbraitha, zejména z jeho kritiky moderního kapitalismu, čerpá celá řada autorů, včetně J. E. Stiglitze, Y. Varoufakise, moderních stoupenců chartalistické peněžní teorie nebo např. radikální politické ekonomie a dalších směrů ovlivněných i marxismem.

Stěžejní díla a myšlenky J. K. Galbraitha

Ve 30. letech začíná Galbraith studovat na Harvardu nepružnost cen. V roce 1952 pak vychází jeho kniha *Cenová regulace* [1952b]. Galbraith dlouho podporuje politiku zmrazování cen a mezd, aby byla inflace pod kontrolou. Kontrolu a regulaci cen přitom podle něj usnadňuje oligopolní tržní uspořádání, neboť velké korporace neakceptují ceny generované trhem a spíše samy tyto určují. Ohledně určování ceny pomocí přírážky obvykle panují konvence, které může vláda změnit a řešit tak inflaci. Vládě přitom stačí regulovat ceny pouze v oligopolním sektoru ekonomiky.

Kniha *Americký kapitalismus: Koncept vyvažující síly* [1952a] se stává Galbraithovým prvním bestsellerem. Přináší optimistický koncept vyvažování síly a moci. Jde o nový mechanismus alokace zdrojů a vytváření rovnováhy s důležitou rolí korporací. Každá monopolní síla na jedné straně trhu vyvolává na straně opačné vyvažující tlak (např. silné odbory či organizace na ochranu spotřebitele se formují jako protipól velkých producentů a pomáhají vyrovnávat poměr sil) – spotřebitelé na tom tudíž nejsou hůře než v konkurenčních podmínkách. Učebnicový model dokonale konkurenčních trhů je přitom nahrazován obřími institucemi (firmy, odbory, distribuční řetězce aj.). Růst velkých korporací či odborů vede k tomu, že mzdy už nejsou určovány konkurencí na trhu práce, nýbrž relativní tržní silou kupujících i prodávajících prací. Americký kapitalismus dosahuje pomocí mechanismu vyvažující síly rovnováhy ekonomické, ovšem nikoli společenské. Moderní americkou společnost dále Galbraith [1958 aj.] líčí jako hluboce nerovnovážnou, hlavně z hlediska nerovnováhy v uspokojování soukromých a veřejných potřeb.

Práce *Velký krach 1929* [1954] – obsahující i varování aktuální v 21. století ohledně nebezpečí spekulací⁹ bez řádného dohledu státu – byla méně komerčně úspěšná, ovšem další kniha *Společnost hojnosti* [1958] předstihuje svou popularitou i *Americký kapitalismus* a náleží dodnes k vůbec nejčtenějším dílům z pera moderního ekonoma a je zřejmě i jeho nejznámějším textem. Nejen protiklad mezi „*soukromým blahobytem*“ a „*veřejnou chudobou*“ se stává tématem mnoha diskuzí po celém světě, Galbraithova kniha stála i u počátku hnutí bojujících proti chudobě, hnutí proti kvantitativnímu růstu, resp. ekologických hnutí konce 60. let 20. století.

8 Americký ekonom, filozof, aktivista i básník britského původu Kenneth Ewart Boulding (1910–1993) usiluje o vytvoření sociální vědy, jejíž by byla ekonomie součástí. Pokouší se o syntézu keynesovství s neoklasikou i o různá přebudování ekonomie, včetně integrace ekonomického pojetí rovnováhy s biologickým. Studuje systémy, ekologické interakce aj. Mimo jiné konstatuje, že trhy přinášejí dobro i zlo. Proslulou se stala jeho glosa o nemožnosti udržovat do nekonečna exponenciální růst v systému s omezenými zdroji. K jeho dílům náleží např. *Ecodynamics: A New Theory of Societal Evolution* [Sage, 1978] či *Evolutionary Economics* [Sage, 1981].

9 Historické příklady „*spekulativní euforie*“, krátké „*finanční paměti*“ a nestabilit finančního sektoru, včetně „*bublin*“ mapuje kniha *A Short History of Financial Euphoria* [1994b]. Má obsahovat i varování, které potvrdil vývoj kolem roku 2008.

Galbraith studuje moc korporací nad spotřebitelem a zpochybňuje vizi jeho suverenity, reálně nahrazovanou suverenitou výrobce. Konstatuje přesycenost spotřebitele, který je manipulován reklamou, marketingovými a prodejními triky. Moderní spotřebitel již podle něj ztratil možnost ovlivňovat, co se bude vyrábět. Galbraith přitom problematizuje úsilí velkých korporací o efektivní výrobu i samotnou kategorii efektivnosti.¹⁰ Kritizuje důraz, který kapitalismus klade na produkci soukromých statků (pomocí soukromého sektoru s využitím produktivních technologií) pro nasycení uměle vyvolaných potřeb, což vede i k nestabilitě, inflaci a nevyváženosti produkce. Tato ignoruje společenské potřeby uspokojované veřejnými statky.

Americká společnost trpí podle Galbraitha „*veřejnou chudobou*“, která se vyznačuje podfinancovanými veřejnými statky a službami – což dokumentuje na školství, veřejné dopravě, levném bydlení, čistotě měst, životním prostředí atd. K uvedenému přispívají liberální „*konvenční moudra*“ typu, že pouze soukromý sektor je produktivním tvůrcem bohatství, nebo že progresivní zdanění brzdí podnikavost. Konvenční myšlení průměrného Američana má být ovlivněno individualismem a glorifikací soukromého podnikání natolik, že nedovoluje navýšit příjmy vlády a výrazněji zvýšit výdaje na veřejné statky. Výsledkem je tudíž společnost propojující blahobyt ve sféře soukromé a nedostatky ve sféře veřejné. Galbraith radí tento nepoměr narovnat. Cestou má být větší poskytování veřejných statků a služeb, což ovšem znamená i vyšší zdanění soukromého sektoru a spotřeby. Doporučuje vyšší společenskou regulaci hospodářství s realokací zdrojů ze soukromé do veřejné sféry, jak precizuje v dalších svých textech.

K nejambicióznějším Galbraithovým textům náleží *Nový industriální stát* [1967] považovaný za jeho vrcholné dílo. Rozpracovává zde řadu myšlenek z předchozích knih [1952a; 1958]. *Nový industriální stát* vykresluje život moderní společnosti pod nadvládou „*velkého byznysu*“. Tržní uspořádání neodpovídá učebnicovým modelům, dominují zde velké firmy kontrolující trhy. Dílo shrnuje náhledy na velké korporace. Tyto jsou výsledkem povahy moderních technologií a jsou ovládány nikoli akcionáři, nýbrž „*technostrukturou*“, personifikovanou profesionálními řídícími pracovníky, vědci a experty zaujímajícími obchodní, ekonomické či technické posty, pomocí nichž prosazují klíčové znalosti (s mocí založenou na lidském kapitálu), na nichž spočívají strategická rozhodnutí. Dochází k oddělení vlastnictví a řízení, kdy rozhodovací moc drží manažerská „*technostruktura*“. Moc přechází z individuálního vlastníka na skupinu řídící firmu. Tato již nesleduje cíl maximalizace zisku, ale preferuje své přežití, pracovní jistoty, eliminaci rizika, růst firmy (i coby psychologickou potřebu pro vyšší prestiž) a technickou dokonalost, což přináší důraz na vnitřní financování, na růst pomocí reklamy či na udržování podpory pracovníků, vlády i veřejnosti. Osobní cíle „*technostruktury*“ se tímto stávají etikou celé společnosti – tzv. „*kultem hrubého národního produktu*“.

Pro obrovské investice potřebují korporace stabilitu. Sektor korporací proto plánuje (včetně plánování dlouhodobého) a usiluje o potlačení konkurenční a nestabilní části trhu – tržního sektoru podobajícího se neoklasickým modelům. Velké korporace se z trhů vymaňují např. vertikální integrací (začleňují do svých struktur dodavatele i odběratele),

10 Neoinstitucionalisté (též A. P. Carterová, K. H. Parsons) kritizují nedostatečnost konceptu pareto-efektivnosti. Chtějí opustit „*fetiš efektivnosti*“ a také nadměrný ekonomický růst jako cíl hospodářství. Vývoj chtějí hodnotit na základě více kritérií vyjadřujících kvalitu života. Galbraith navrhuje opustit vysoká tempa růstu, omezit nadměrnou spotřebu a zvýšit kvalitu života – pomocí reformem i subjektivně-psychologických proměn lidí.

diverzifikací sortimentu, dlouhodobými kontrakty či pomocí reklamy manipulující poptávkou spotřebitelů. Tendence k vytěsňování tržního sektoru korporacemi (kdy je americká ekonomika fakticky smíšená), spolu s nárůstem role státu, vede k tomu, že moderní ekonomiky jsou stále více plánovité. Klíčové jsou „zralé korporace“ ovládané „technostrukturou“.¹¹ V 60. letech na tomto základě Galbraith dospívá k formulování teorie konvergence. Kapitalistické tržní ekonomiky stále více plánují, socialistické centrálně plánované ekonomiky zase zavádějí tržní prvky. Dochází tak ke sbližování s vizí jednotné industriální společnosti, resp. harmonického „nového industriálního státu“ (s aktivní rolí státu, anticyklickou a poptávkově orientovanou keynesovskou politikou a vytvářením podmínek pro úspěšné plánování na úrovni korporací).

Galbraithovy úvahy patří do pestré mozaiky teorií transformace kapitalismu, resp. industriální či postindustriální aj. společnosti i koncepcí konvergence. Za klíčové faktory vývoje považuje vědu a její aplikace, resp. technologický pokrok. Líčí přechod z industriálního (s rozhodující rolí kapitálu) do postindustriálního stádia vývoje s důrazem na „technostrukturu“.

Předchozí Galbraithova stěžejní díla doplňuje text *Ekonomie a veřejné cíle* [1973] zkoumající i tržní systém. Obhájí posilování role veřejného sektoru, vládní zásahy i vymanění se státu ze symbiózy s „technostrukturou“, resp. z područí korporací, především vojensko-průmyslového komplexu. Stát by měl stranit veřejným zájmům a vyvažovat moc korporací včetně zajištění rovnoměrnějšího rozdělení moci mezi sektorem korporací a tržním sektorem (kdy se plánovitý sektor korporací vyvíjí na úkor firem menších i na úkor společenských potřeb a životního prostředí). Galbraith navrhuje přerozdělování směrem k tržnímu systému, kontrolu cen, minimální mzdy či příjmy, ochranná cla a podporu menších firem. Účinné prosazování společenských zájmů spojuje s tzv. „novým socialismem“. Galbraith reaguje i na kritické reakce ohledně „nového průmyslového státu“ a uznává, že obří korporace (sektor plánující) nedokázaly v USA zcela vytěsnit malé a střední firmy (podléhající diktátu trhu). Na kritice standardních ekonomických úvah však stále trvá a poukazuje, že mainstreamová ekonomie nikdy svá schémata nerevidovala ve světle růstu a moci velkého byznysu. Věnuje se i emancipaci žen a jiným tématům.

Známou se stává i kniha *Peníze – odkud přišly a kam dospěly* [1975]. V roce 1978 vychází text *Průvodce ekonomikou téměř pro každého* představující hlavní teze Galbraithových ekonomických názorů ve smyslu pokusu o alternativu k poučkám standardních ekonomů. *Anatomie moci* [1983] naznačuje povahu moci a její vztah k hospodářskému a politickému systému. K osvětovým a popularizačním dílům náleží knihy z let 1987, 1994 či 1999. Věnují se např. dějinám ekonomického myšlení či historii hospodářských politik 20. století v USA.

Kritickou analýzu USA a kapitalismu vůbec, s aplikací interdisciplinárního přístupu, přináší *Kultura spokojenosti* [1992]. Vyzdvihuje rozpor mezi sociálně-ekonomickou realitou a oficiálním myšlením doby (kterému jsou přizpůsobovány ideje i ideologie). Toto je podle Galbraitha dáno myšlením privilegovaných, kteří mají tendenci připsávat systému stabilitu a dobré vlastnosti, i když je realita odlišná. Galbraith tuto „kulturu spokojenosti“

11 Galbraith navazuje na výzkumy tradičního amerického institucionálního ohledně změn vyvolaných vznikem velkých korporací s monopolní silou. Těmto se věnují např. A. A. Berle a G. C. Means v díle *Moderní korporace a soukromé vlastnictví* [*The Modern Corporation and Private Property*, Transaction Publishers, 1932].

kriticky analyzuje a dospívá až k téměř marxistickému třídnímu pohledu na strukturu současné americké společnosti. Formuluje možné konce „*kultury spokojenosti*“ (všeobecná hospodářská pohroma, nepopulární vojenské akce spojené s mezinárodními konflikty a výbuchy hněvu v podobě revoluce „*underclass*“). Apeluje na změnu myšlení, na odstranění deformovaných postojů především majetných vrstev ke státu. Kritizuje monetarismus (jako pilíř hospodářské politiky epochy „*spokojenosti*“) i neoliberální víru v tržní síly a obhajuje recepty keynesovské. Keynesovskou orientaci dokládá i jeho kniha *Dobrá společnost: Lidská agenda* [1996], která nastiňuje, co Galbraith považuje za dobrou společnost a jak této dosáhnout. Pro cestu k dobré společnosti je podle Galbraitha nutné vyvrácení i některých zakořeněných předsudků (ohledně nezaměstnanosti, správného pohledu na investice, vyjasnění si cílů většiny společnosti a jejich naplňování atd.).

Vybraná díla J. K. Galbraitha

Modern Competition and Business Policy (Oxford University Press, 1938 – spoluautor H. S. Dennison); *American Capitalism: The Concept of Countervailing Power* (Houghton Mifflin, 1952a); *A Theory of Price Control* (Harvard University Press, 1952b); *The Great Crash 1929* (Houghton Mifflin, 1954); *The Affluent Society* (Houghton Mifflin, 1958 – česky *Společnost hojnosti*, Svoboda, 1967); *The New Industrial State* (Houghton Mifflin, 1967); *Ambassador's Journal* (New American Library, 1969); *Economics, Peace and Laughter* (New American Library, 1971); *Economics and the Public Purpose* (Houghton Mifflin, 1973); *Money, Whence it Came, Where it Went* (Houghton Mifflin, 1975); *The Age of Uncertainty* (Houghton Mifflin, 1977); *Almost Everyone's Guide to Economics* (Houghton Mifflin, 1978 – spoluautorka N. Salingerová); *Annals of an Abiding Liberal* (Houghton Mifflin, 1979a – editorka A. D. Williamsová); *The Nature of Mass Poverty* (Harvard University Press, 1979b); *A Life in Our Times: Memoirs* (Houghton Mifflin, 1981); *The Anatomy of Power* (Houghton Mifflin, 1983); *Economics in Perspective: A Critical History* (Houghton Mifflin, 1987); *The Culture of Contentment* (Houghton Mifflin, 1992); *A Journey Through Economic Time: A Firsthand View* (Houghton Mifflin, 1994a); *A Short History of Financial Euphoria* (Penguin Books, 1994b); *The Good Society: The Human Agenda* (Houghton Mifflin, 1996); *Name-Dropping: From F.D.R. On* (Houghton Mifflin, 1999); *The Essential Galbraith* (Houghton Mifflin, 2001 – spoluautorka A. D. Williamsová); *The Economics of Innocent Fraud: Truth for Our Time* (Houghton Mifflin, 2004); *The Affluent Society and Other Writings 1952–1967* (The Library of America, 2010 – editor J. K. Galbraith¹²).

-
- 12 James Kenneth Galbraith (*1952) je synem J. K. Galbraitha. Jde o amerického ekonoma, profesora a publicistu, který též rád populárněji píše o různých tématech. Kritizuje Bushovu administrativu, monetarismus i kult volného trhu a naděje i pro 21. století spojuje s keynesovstvím. Proslul i politickými, humanitárními a mírovými aktivitami. Na University of Texas se zabývá měřením nerovnosti. Dnešní americkou společnost kriticky vykresluje pomocí dominance „*predátorského principu*“ a „*predátorské třídy*“. K jeho knižním dílům náleží např. *Balancing Acts: Technology, Finance and the American Future* [Basic Books, 1989]; *The Predator State: How Conservatives Abandoned the Free Market and Why Liberals Should Too* [Free Press, 2008]; *Inequality and Instability: A Study of the World Economy Just Before the Great Crisis* [Oxford University Press, 2012]; *The End of Normal: The Great Crisis and the Future of Growth* [Simon & Schuster, 2014]; *Inequality: What Everyone Needs to Know* [Oxford University Press, 2016] či učebnice koncipované s R. L. Heilbronerem.

Doplňkové informace

John Kenneth Galbraith and His Critics (Hession, Ch. H., New American Library, 1972); *Galbraith and Market Capitalism* (Reisman, D. A., New York University Press, 1980); *John Kenneth Galbraith* (Stanfield, J. R., St. Martin's Press, 1996); *Economist with a Public Purpose: Essays in Honour of John Kenneth Galbraith* (Keaney, M. (ed.), Routledge, 2001); *Encyklopedie nejvýznamnějších ekonomů* (Pressman, S., Barrister & Principal, 2005); *John Kenneth Galbraith: His Life, His Politics, His Economics* (Parker, R., University of Chicago Press, 2005); *John Kenneth Galbraith: The Economist As Political Theorist* (Waligorski, C., Rowman & Littlefield, 2006); *Hospodářské dějiny a ekonomické teorie (vývoj – současnost – výhledy)* (Širůček, P. a kol., Melandrium, 2007); *Dějiny ekonomických teorií* (Sojka, M., Havlíček Brain Team, 2010); *The Legacy of John Kenneth Galbraith* (Presman, S. (ed.), Routledge, 2011).